

UOČI PEDESETE OBLJETNICE CROATICUMA – CENTRA ZA HRVATSKI KAO DRUGI I STRANI JEZIK

Jelena Cvitanušić, Iva Nazalević i Sanda Lucija Udier
(Odsjek za kroatistiku, Filozofski fakultet – Zagreb)

Za dvije godine navršit će se 50 godina postojanja Croaticuma – centra na Odsjeku za kroatistiku zagrebačkoga Filozofskoga fakulteta na kojemu hrvatski jezik svakoga semestra uči ili se u njemu usavršava dvjestotinjak polaznika.

IZ PROŠLOSTI CROATICUMA

Croaticum je počeo s radom 1962. godine. Osnovan je na Odsjeku za fonetiku te se isprva zvao *Tečaj hrvatskoga jezika za strance*. U travnju 1966. godine Tečaj je pripojen Odsjeku za jugoslavenske jezike i književnosti. Osamdesetih godina Tečaju su se, osim stranih studenata, počeli priključivati i potomci hrvatske dijaspore te je 1986. Fakultet inicirao prerastanje *Tečaja hrvatskoga jezika za strance* u *Pripremnu godinu studija* koja je nudila dvosemestralnu jezičnu nastavu i uz učenje hrvatskoga jezika obuhvaćala i predavanja iz područja hrvatske kulturne baštine. *Pripremna godina studija* u prvome je redu služila jezičnome osposobljavanju stranih studenata za studij na hrvatskim fakultetima. Od 1993. godine ustalila se trostupanjska

nastava (početni, srednji i napredni stupanj od kojih se svaki dijelio na viši i niži). Godine 2003. *Pripremna godina studija* preimenovana je u *Croaticum – hrvatski za strance*, a četiri godine kasnije, 2007. godine, centar je dobio svoje današnje ime *Croaticum – Centar za hrvatski kao drugi i strani jezik*.

USTROJ CROATICUMA I ORGANIZACIJA NASTAVE

Na Croaticumu je zaposleno 6 lektora i viših lektora te jedna lektorica koja je istovremeno i fonetičarka. Svakoga semestra honorarno se angažira još 7 lektora i fonetičara. Nastava na Croaticumu održava se u šest različitih stupnjeva (početni 1a, viši početni 1b, srednji 2a, viši srednji 2b, završni 3a, viši završni 3b koji su svi usporedivi sa stupnjevima iz Zajedničkog europskog referentnog okvira za jezike, kraticom ZEROJ-a) u grupama koje obično imaju petnaestak studenata. Broj studenata u početnim grupama ne prelazi dvanaest. Na najnižem se stupnju počinje s osnovama pisanja i izgovora, polaznici se osposobljavaju za elementarnu komunikaciju na hrvatskome jeziku, srednji je stupanj, uglavnom, namijenjen uvježbavanju složenijih morfoloških i sintaktičkih struktura, dok je najviši stupanj usredotočen na razvijanje konverzacijskih vještina s jačim naglaskom na kulturološkim sadržajima. Nastava se sastoji od jezičnih i govornih vježba, a za polaznike dvaju završnih stupnjeva organizira se i nastava iz hrvatske kulture. Na početku tečaja studenti pišu razredbeni ispit na temelju kojega se raspoređuju u grupe. Jezična nastava traje tri sata svakoga dana. Govorne vježbe izvode se jedan sat tjedno, a nastava hrvatske kulture obuhvaća u prosjeku 4 sata tjedno. Nakon odslušane i apsolvirane nastave, studenti pristupaju polaganju pismenoga i usmenoga ispita (za što je uvjet prisutnost na 75% nastave) te dobivaju potvrdu o stupnju poznavanja hrvatskoga jezika. Potvrda višeg početnog stupnja ili bilo kojega stupnja višeg od njega omogućuje im natjecanje za upis na visokoškolske ustanove u Republici Hrvatskoj, što stoji na potvrdi.

POLAZNICI

Sastav je polaznika Croaticuma vrlo heterogen. Polaznici se razlikuju po zemlji podrijetla (do sada ih je bilo iz više od 120 različitih zemalja, a gotovo svakoga semestra priključuju se polaznici iz neke nove zemlje, Mongolije

ili Tibeta, na primjer), po životnoj dobi i po razlogu zbog kojega uče hrvatski jezik, po svojem prvom jeziku, po vrsti i razini obrazovanja, po iskustvu s učenjem stranih jezika i po motivaciji. Na Croaticum dolaze studenti slavistike i/ili kroatistike sa stranih sveučilišta koje stipendira Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Motivaciju za učenje oni nalaze u svome zvanju te u budućem poslu. Polaznici su Croaticuma i studenti drugih studijskih grupa i fakulteta koji imaju status gostiju-studenata Filozofskoga fakulteta ili su stipendisti Sveučilišta u Zagrebu te pripadnici hrvatskoga iseljeničtva koji se boravkom u Hrvatskoj i učenjem hrvatskoga vraćaju svojim korijenima, a koji dolaze na Croaticum ili zahvaljujući stipendijama Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija ili u privatnome aranžmanu. Njihova je emocionalna povezanost s Hrvatskom i hrvatskim jezikom te unutarnja motivacija za učenje vrlo jaka. Na Croaticumu uče i poslovni ljudi koji se jezikom žele približiti zemlji u kojoj rade te oni koji su s Republikom Hrvatskom povezani putem bračnih veza ili drugim okolnostima.

Predstavnici svih tih vrsta i skupina polaznika zajednički tvore nastavne grupe u koje su svrstani prema svojoj razini znanja. S obzirom na sve svoje osobitosti oni usvajaju hrvatski brže ili sporije, međusobno si pomažu, uče jedni od drugih i to ne samo jezik, nego i šire spoznaje upravo o onome po čemu se međusobno razlikuju, tako da se istovremeno međusobno i nadopunjuju. Svakodnevna intenzivna nastava, izvannastavne aktivnosti, ali i činjenica da se svi, ma kako različiti bili, nalaze u sličnoj životnoj situaciji, među njima stvara empatiju, razumijevanje, prisne odnose te prijateljstva od kojih mnoga traju cijeli život.

Heterogenost polaznika u grupama velik je izazov za lektore koji za njih osmišljavaju i izvode nastavu. Primjerice, studenti slavistike i kroatistike najčešće pokazuju izvrsnu ovladanost gramatikom, ali još trebaju ovladati leksikom i steći komunikacijsku kompetenciju. Kod polaznika iz kruga hrvatskih iseljenika situacija je obratna: oni vladaju leksikom, izvrsno razumiju i izvrsno se sporazumijevaju, ali nisu usvojili ustroj standardnoga hrvatskog jezika. Također, mnogi su od njih sačuvali obilježja kakvog lokalnog izričaja (vlastitog, roditeljskog ili djedovskog) te elemente razgovornoga jezika. Često se događa da takvi učenici pokazuju otpor prema nastavnim situacijama u kojima se od njih traži savladavanje standardnoga idioma. Jako je teško ustrojiti nastavu tako da se njome zadovolje potrebe i onih koji su dobro ovladali strukturom jezika, ali teško komuniciraju, s potrebama onih koji komuniciraju s lakoćom, ali ne samo da nisu usvojili strukturu standardnoga jezika, nego ponekad i pokazuju otpor prema njoj.

NASTAVNI MATERIJALI I UDŽBENICI

Za kvalitetu nastave presudni su adekvatni udžbenici, priručnici i nastavni materijali. Prema potrebama razine koju poučavaju, ali i ovisno o interesima polaznika određene grupe, lektori kreiraju vlastite materijale koji su kasnije dostupni i ostalim kolegama.

Godine 2006. objavljeni su udžbenik, vježbenica i kompaktni disk (CD) *Hrvatski za početnike I.* autorica Marice Čilaš Mikulić, Milvije Gulešić-Machata, Dinke Pasini i Sande Lucije Udier. *Hrvatski za početnike* temelji se na dugogodišnjem iskustvu poučavanja hrvatskoga kao drugoga i stranoga na Croaticumu, a namijenjen je početnim stupnjevima učenja hrvatskoga jezika (A1, A2, A2+ prema ZEROJ-u). 2008. godine objavljen je udžbenik s cd-om i vježbenicom za viši početni stupanj *Razgovarajte s nama! Hrvatski za više početnike* autorica Marice Čilaš Mikulić, Milvije Gulešić-Machata i Sande Lucije Udier namijenjen stupnjevima A2 i B1 prema ZEROJ-u. U izradi su i udžbenik za niži srednji stupanj (B2+ prema ZEROJ-u) te *Prag za sporazumijevanje na hrvatskome jeziku*, oba rezultat rada skupine autora s Croaticuma.

STRUČNA I ZNANSTVENA DJELATNOST

Za kvalitetan rad lektora inojezičnog hrvatskog presudan je razvitak stručnog i znanstvenog područja hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika, dakle istraživanja čiji rezultati stvaraju temelj za izradu nastavnih materijala i osmišljavanje nastave.

U tom je smislu važno spomenuti projekt *Metodologija i izrada udžbenika i testiranja za hrvatski kao drugi i strani jezik* voditelja prof. dr. sc. Ive Pranjковиća u koji su uključeni lektori Croaticuma. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa projekt je odobrilo 2008. godine, a njegovi su ciljevi izrada udžbenika za A2+ i B1 stupanj te za C1 stupanj, izrada Praga za sporazumijevanje na hrvatskom jeziku i izrada standardiziranih testova za nezivorne govornike prema preporukama Zajedničkog europskog referentnog okvira za jezike.

Croaticum djeluje i kao mentorski centar za sve buduće lektore inojezičnoga hrvatskoga koje Ministarstvo znanosti upućuje na rad na strana sveučilišta. Prije nego što bivaju upućeni na rad, budući su lektori dužni proći obuku na Croaticumu koja se sastoji od hospitacija na nastavi, rada s men-

torom te pripreme i održavanja oglednoga sata. Croaticum i Ministarstvo znanosti svake godine organiziraju i dvodnevno savjetovanje za lektore inojezičnoga hrvatskoga (kraticom SIH) na kojem se svi lektori okupe, razmjenjuju iskustva i obrazuju se slušajući predavanja i radionice o različitim temama vezanim uz struku i posao.

PROGRAM CROATICUMA

Od 2005. godine nastava se u Croaticumu izvodi po programu koji se sastoji od semestralne nastave, kombiniranih jednomjesečnih tečajeva, Male ljetne škole hrvatskoga jezika i individualne nastave. Glavni dio programa svakako zauzima semestralna nastava koja se po sveučilišnom kalendaru izvodi u zimskom i ljetnom semestru svake akademske godine. Polaznici tijekom jednog semestra odslušaju 220 sati nastave. Svaka grupa svakodnevno sluša po tri sata jezičnih vježba, jednom tjedno govorne vježbe održavaju im fonetičari, a polaznicima najviših stupnjeva (3A i 3B) organizirana su predavanja iz hrvatske kulture (područja su povijest, zemljopis, hrvatska književnost, povijest umjetnosti, etnologija, filmska umjetnost) koja izvode profesori s Odsjeka za kroatistiku i s drugih odsjeka Filozofskog fakulteta, kao i nekoliko stručnjaka s drugih fakulteta. Semestralna nastava daje izvrsne rezultate zbog dugotrajne i intenzivne nastave te i ekstenzivnih domaćih zadaća i drugih aktivnosti u koje su studenti uključeni i u kojima uče i usvajaju jezik i hrvatsku kulturu.

Polaznicima koji iz različitih razloga ne mogu sudjelovati u cijeloj semestralnoj nastavi ponuđeni su i jednomjesečni kombinirani tečajevi. To znači da se studenti u bilo kojem trenutku tijekom semestra mogu uključiti na grupnu nastavu na četiri tjedna te uz to dobiti još 15 sati individualne nastave s jednim od lektora. Naravno, ako polaznik želi isključivo individualnu nastavu, i ona mu je omogućena u željenom opsegu i intenzitetu.

Važan je dio programa Croaticuma i Mala ljetna škola hrvatskog jezika traje 4 tjedna i održava se u lipnju i srpnju svake godine. Studenti svakodnevno, kao i u semestralnoj nastavi, slušaju po tri sata jezičnih vježba osim kojih imaju još po dva sata dodatne nastave gramatike tjedno, a jednom tjedno slušaju, kao i tijekom semestra, predavanja iz različitih područja hrvatske kulture. U sklopu Škole organizira se i kulturni te društveni život za polaznike kako bi doživljaj Hrvatske i učenje o njoj bilo što potpunije.

Na Croaticumu se održavaju i provjere poznavanja hrvatskoga jezika za neizvorne govornike radi stjecanja prava na upis na visokoškolske ustanove u Republici Hrvatskoj, kao i za stjecanje dozvole stalnog boravka i različite druge potrebe. Stupanjem na snagu novoga Zakona o strancima 2008. godine broj osoba koji izlazi na ispite provjere poznavanja hrvatskoga jezika i latinice višestruko se povećao jer se zakonom propisuje poznavanje hrvatskoga jezika na razini B1 prema ZEROJ-u kao uvjet za stjecanje dozvole stalnoga boravka u Republici Hrvatskoj. Jezično testiranje posebno je i zahtjevno područje koje za hrvatski jezik nije dovoljno istraženo. Lektori Croaticuma za potrebe svojeg posla bave se i njime kako bi ispiti poznavanja hrvatskoga jezika za neizvorne govornike bili što kvalitetniji i što bliži europskim standardima.

Svi oblici nastave na Croaticumu obuhvaćaju vrlo ekstenzivne izvan-nastavne aktivnosti koje se stalno organiziraju i u koje se studenti aktivno uključuju kako bi jezik i kulturu učili na praktičan način. Organiziraju se razgledavanja Zagreba ili odlasci u druga okolna ili dalja mjesta tijekom kojih se posjećuju lokacije relevantne za hrvatsku kulturnu povijest i baštinu. U svakom se semestru za studente organiziraju i kraća, jednodnevna putovanja u nacionalne parkove, hrvatske gradove poput Poreča, Motovuna, Huma, Varaždina, Baške i drugih. Studente se i same uključuje u pripremu takvih izleta koji su zapravo terenska nastava. U sklopu priprema studenti pripremaju izlaganja s određenim temama koja onda prezentiraju pred drugima čime se postiže njihova samostalnost u učenju te mogućnost da uče jedni od drugih. Organiziraju se i grupni posjeti galerijama (npr. Ateljeu Meštrović i Modernoj galeriji, Muzeju suvremene umjetnosti ili kakvoj aktualnoj izložbi) o čemu se studente, naravno, tekstovima i fotografijama prethodno na nastavi informira i motivira. Polaznicima srednjeg i višeg stupnja omogućuju se i odlasci na kazališne i filmske predstave, a polaznicima početnih stupnjeva nude se projekcije koje imaju titlove na engleskom jeziku. U svakom se semestru upriličuju i gostovanja različitih hrvatskih kulturnih djelatnika. Do sada su na Croaticumu gostovali uglavnom književnici, i to Miro Gavran, potom Miljenko Jergović i Edo Popović, Simo Mraović, Roman Simić Bodrožić, Ivana Simić Bodrožić i Julijana Matanović. Gostovali su i glumac Filip Šovagović te redatelj Dalibor Matanić. Na tim gostovanjima polaznici imaju priliku svoje goste pitati što god žele, prije svega o njihovim djelima, ali i o drugim aktualnim pitanjima vezanim za same književnike, književnost općenito, prevodilačku djelatnosti i slično. Studenti se prethodno pripremaju za gostovanja, čitaju tekstove i djela knji-

ževnika. Nerijetko studenti i sami preuzmu uloge prevoditelja, pa je tako Simo Mraović imao priliku neke svoje pjesme čuti na japanskom, talijanskom, njemačkom, engleskom, nizozemskom, francuskom, poljskom, švedskom i drugim jezicima.

Iz potrebe za prilagođavanjem programa Croaticuma novim spoznajama i potrebama ove je godine izrađen i prijedlog novog programa Croaticuma koji se sastoji od 2 jednosemestralna modula *Hrvatski kao drugi i strani 1* i *Hrvatski kao drugi i strani 2* koji su dio Preddiplomskoga studija kroatistike, a koji su namijenjeni studentima-neizvornim govornicima hrvatskoga. Predviđeno je da svaki od modula obuhvaća jezične i govorne vježbe, kolegije iz hrvatske kulture na engleskom jeziku za one polaznike koji ne vladaju hrvatskim jezikom dovoljno dobro da bi mogli pratiti predavanja na hrvatskome jeziku, te kroatističke kolegije koji su namijenjeni studentima koji su izvrsno usvojili hrvatski jezik i kojima su potrebna takva specifična, stručna znanja. Svaki od modula obuhvaćao bi 30 ECTS bodova. Zaživljavanje toga ozbiljnog i ambicioznog programa hrvatskoga jezika i kulture za strane studente u akademskoj godini 2012/13. bio bi najljepši način da se obilježi i proslavi pedeseta obljetnica djelovanja Croaticuma – Centra za hrvatski kao drugi i strani jezik.